

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/171/169/96

SPOŁECZNE ZRÓŻNICOWANIE PREFERENCJI PARTYJNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, LISTOPAD '96

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

SPIS TREŚCI

◆ WPROWADZENIE.....	1
◆ SDRP - SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ	2
◆ POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE.....	6
◆ NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”	9
◆ UNIA DEMOKRATYCZNA - UNIA WOLNOŚCI.....	12
◆ UNIA PRACY	16
◆ RUCH ODBUDOWY POLSKI.....	20
◆ PODSUMOWANIE.....	20

WPROWADZENIE

Układ sił na scenie politycznej w naszym kraju podlega ustawicznym zmianom - jedne partie czy ugrupowania rozpadają się lub znikają, inne łączą się, powstają nowe. Jednocześnie część ugrupowań jest stale obecna, stanowiąc główne siły w naszym życiu politycznym. Zmieniają się też preferencje wyborcze społeczeństwa. Nasuwa się więc pytanie, czy poparcie dla danego ugrupowania wśród respondentów z poszczególnych kategorii społeczno-demograficznych jest w dłuższych okresach większe czy mniejsze niż przeciętne poparcie ogółu potencjalnych wyborców. Inaczej mówiąc, czy relatywnie wyższy lub niższy jego poziom w danej kategorii ma charakter względnie trwały. Dla wyniku zbliżających się wyborów parlamentarnych, jak i, oczywiście, przedwyborczej rywalizacji, istotne jest, czy następują zmiany w szeregach zwolenników danej partii. Warto więc przede wszystkim postawić pytanie, które z kategorii społeczno-demograficznych okazywały większe niż przeciętne poparcie dla poszczególnych partii przed poprzednimi wyborami, a które okazują takie poparcie obecnie. Szczególne znaczenie może mieć to, czy trzyletni okres rządów koalicji SLD-PSL spowodował zmiany względnego poziomu poparcia dla tych partii ze strony różnych grup społecznych.

Aby odpowiedzieć na te pytania, wzięto pod uwagę dwa okresy: (1) od stycznia do sierpnia '93, a więc poprzedzający bezpośrednio ostatnie wybory parlamentarne, oraz (2) od stycznia do czerwca '96, czyli rok bieżący, do momentu pojawienia się na scenie politycznej nowego ugrupowania - Akcji Wyborczej „Solidarność”. Dla porównania w zestawieniach uwzględniono jednak również okres późniejszy - ze zmienioną przez obecność AW „S” sceną polityczną.

W przypadku pewnych kategorii respondentów - zwłaszcza przedstawicieli niektórych grup społeczno-zawodowych - porównywanie preferencji wyborczych z miesiąca na miesiąc, z kolejnych sondaży CBOS, jest utrudnione ze względu na ich niewielką liczebność

w badanych próbach reprezentatywnych. Uogólnianie wyników na całą kategorię społeczno-zawodową jest w takich wypadkach obarczone zbyt dużym ryzykiem błędu. Dlatego dla celów analizy łączono po dwie kolejne reprezentatywne próby losowe, na których przeprowadzono badania - uzyskując odpowiednio duże liczebności w poszczególnych kategoriach - i obliczano odsetki potencjalnych wyborców dla takich zbiorczych danych. Łączono ze sobą dane „surowe”, nie wazone, a więc przedstawione w tabelach odsetki dla poszczególnych okresów mogą się nieco różnić od publikowanych wcześniej. Dla uchwycenia trendów - tendencji w jakimś okresie - jest to jednak wystarczające.

Wzięto przy tym pod uwagę tylko główne partie i ugrupowania polityczne występujące obecnie na scenie politycznej - lub ich poprzedników w roku 1993, jak w przypadku Unii Demokratycznej i Unii Wolności czy SdRP i SLD. Poniżej przedstawiono wyniki analizy osobno dla każdego ugrupowania.

SdRP - SOJUSZ LEWICY DEMOKRATYCZNEJ

W obu porównywanych okresach sympatykami SdRP, a później SLD, nieco częściej niż przeciętnie byli mężczyźni. Na ogół też nieco wyższe niż przeciętne poparcie ugrupowanie to uzyskiwało wśród respondentów w wieku od 35 do 64 lat. Tendencja ta była bardziej wyraźna przed trzema laty (tab. 1), w roku bieżącym natomiast (tab. 2) wyższe niż przeciętne poparcie dla SLD notujemy głównie wśród badanych w wieku od 45 do 54 lat. W innych grupach wieku, szczególnie młodszych, odsetek popierających to ugrupowanie był zwykle niższy niż przeciętny, różnice jednak nie są duże.

Wśród ludności miejskiej poparcie dla SdRP, a następnie dla SLD było wyższe niż na wsi, co wynika z utożsamiania się mieszkańców wsi przede wszystkim z PSL. Różnice między miastem i wsią były szczególnie duże w roku 1993. W roku bieżącym - przy ogólnie znacznie większym poparciu dla SLD - różnice te były relatywnie mniejsze aż do pojawienia się Akcji Wyborczej „Solidarność”, co ponownie wyraźniej zróżnicowało odsetki zwolenników SLD na wsi i w mieście. Warto też zauważyć, że poziom poparcia dla SdRP, a następnie dla SLD wśród mieszkańców największych miast (powyżej 500 tys.) był w roku

1993 nieco niższy niż wśród mieszkańców mniejszych miast, a w roku bieżącym kształtuje się już wyraźnie poniżej przeciętnej. W największych miastach jest więc relatywnie mniej zwolenników SLD.

Bardziej niż w innych grupach SLD jest popierany przez osoby ze średnim, a szczególnie wyższym wykształceniem, co było widoczne zwłaszcza w roku 1993. Wyższy niż przeciętny był więc też poziom poparcia wśród kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla. Jednak w roku bieżącym aż do czerwca poziom poparcia wśród kadry kierowniczej i inteligencji zmieniał się i bywał niższy niż przeciętny, osiągając odpowiednio też niższą średnią za ten okres. Po pojawieniu się AW „S” jest ponownie wyższy niż wśród ogółu wyborców. Można przypuszczać, że powstanie AW „S” odciągnęło część sympatyków Sojuszu z innych grup zawodowych czyniąc relatywnie większym poparcie dla SLD wśród kadry kierowniczej i inteligencji.

Zarówno trzy lata temu, jak i w roku bieżącym poparcie dla SdRP i SLD najrzadziej deklarowali rolnicy, na ogół rzadziej też niż przeciętnie robotnicy niewykwalifikowani, z których znaczną część stanowią mieszkańcy wsi. W pozostałych grupach zawodowych odsetek sympatyków podlegał fluktuacjom, nieraz znacznym - jak w zróżnicowanej wewnętrznie grupie przedsiębiorców, wśród których średni poziom poparcia w roku 1993 był nawet wyższy niż przeciętny.

W grupie biernych zawodowo nieco wyższym niż przeciętnie poparciem charakteryzowali się w roku 1993 emeryci i renciści (ujmowani łącznie, jako jedna kategoria), a w roku 1996 - po rozdzieleniu tej kategorii - emeryci. W roku bieżącym nieco wyższy poziom poparcia odnotowaliśmy również wśród bezrobotnych.

W obu porównywanych okresach systematycznie więcej niż przeciętnie zwolenników miało SdRP, a następnie SLD wśród respondentów deklarujących najwyższe dochody na osobę w rodzinie. Jeśli posłużymy się dodatkowym wskaźnikiem subiektywnej oceny warunków materialnych własnego gospodarstwa domowego, to zauważymy, że ponadprzeciętny poziom poparcia w bieżącym roku cechuje respondentów oceniających te warunki jako dobre, a niższy niż przeciętny - oceniających je jako złe. W roku 1993 nie było tego rodzaju różnic.

Tabela 1

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej - od VII: Sojusz Lewicy Demokratycznej				
	1993				
	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII	Średnia
Ogółem	8	10	12	9	10
Płeć					
Mężczyźni	8	12	13	10	11
Kobiety	7	8	11	7	8
Wiek					
do 24 lat	6	6	7	8	7
25-34	5	11	9	8	8
35-44	8	12	14	9	11
45-54	10	11	12	9	11
55-64	10	13	12	11	12
65 lat i więcej	7	7	15	8	9
Miejsce zamieszkania					
Wieś	4	5	7	5	5
Miasto do 20 tys.	10	15	17	10	13
od 21 do 100 tys.	11	14	14	12	13
101-500 tys.	10	14	19	9	13
501 tys. i więcej mieszkańców	8	12	12	12	11
Wykształcenie					
Podstawowe	7	6	9	6	7
Zasadnicze zawodowe	6	11	7	7	8
Średnie	8	13	17	12	13
Wyższe	11	17	20	16	16
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, inteligencja	7	14	15	18	14
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	8	13	20	10	13
Pracownicy fizyczno-umysłowi	7	17	12	8	11
Robotnicy wykwalifikowani	7	14	10	7	10
Robotnicy niewykwalifikowani	6	7	12	5	8
Rolnicy	3	3	4	3	3
Prywatni przedsiębiorcy	17	6	20	7	13
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	10	10	14	10	11
Uczniowie i studenci	5	15	5	6	8
Bezrobotni	8	13	7	8	9
Gospodynie domowe i inni	2	5	7	12	7
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	4	8	1	7	5
500 tys. - 999 tys.	5	8	9	7	7
1000 tys. - 1499 tys.	9	9	12	6	9
1500 tys. - 1999 tys.	9	13	17	11	13
2000 tys. i powyżej	10	13	15	13	13
Ocena własnych warunków materialnych					
Złe	8	12	12	9	10
Średnie	7	10	13	8	10
Dobre	9	10	12	10	10

Tabela 2

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Sojusz Lewicy Demokratycznej						
	1996						
	I-II	III-IV	IV-V	V-VI	Średnia I-VI	VII-VIII	IX-X
Ogółem	27	24	22	22	24	24	24
Płeć							
Mężczyźni	29	27	22	23	25	22	25
Kobiety	25	20	22	21	22	25	23
Wiek							
do 24 lat	30	20	21	18	22	22	17
25-34	23	16	18	18	19	21	21
35-44	26	25	22	24	24	27	20
45-54	30	27	21	29	27	26	35
55-64	28	24	26	19	24	24	27
65 lat i więcej	27	26	21	20	24	21	22
Miejsce zamieszkania							
Wieś	23	20	19	19	20	17	16
Miasto do 20 tys.	29	25	22	25	25	28	24
od 21 do 100 tys.	32	28	30	26	29	30	31
101-500 tys.	31	25	23	21	25	26	31
501 tys. i więcej mieszkańców	23	24	13	21	20	23	21
Wykształcenie							
Podstawowe	23	20	19	18	20	19	22
Zasadnicze zawodowe	29	24	20	18	23	18	21
Średnie	30	25	24	26	26	31	26
Wyższe	29	28	27	29	28	27	28
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, inteligencja	22	24	21	25	23	29	26
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	33	29	25	31	30	36	29
Pracownicy fizyczno-umysłowi	30	24	14	25	23	17	31
Robotnicy wykwalifikowani	27	21	22	26	24	21	18
Robotnicy niewykwalifikowani	24	25	19	20	22	15	13
Rolnicy	13	13	14	10	13	15	8
Prywatni przedsiębiorcy	32	19	24	17	23	26	24
Bierni zawodowo							
Renciści	29	21	22	19	23	20	28
Emeryci	30	27	25	23	26	25	26
Uczniowie i studenci	30	21	19	16	22	19	23
Bezrobotni	23	25	26	25	25	29	23
Gospodynie domowe i inni	26	20	18	13	19	18	20
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	18	20	18	17	18	17	11
151-225	25	21	22	22	23	20	27
226-325	31	22	22	23	25	21	20
326-425	32	24	21	22	25	28	27
426 i powyżej	33	31	27	27	30	31	30
Ocena własnych warunków materialnych							
Złe	21	19	18	20	20	19	19
Średnie	27	23	23	23	24	25	24
Dobre	36	34	25	24	30	28	30

POLSKIE STRONNICTWO LUDOWE

Podobnie jak w przypadku SLD, do zwolenników PSL zaliczają się częściej mężczyźni niż kobiety. Natomiast poparcie dla PSL wśród respondentów z różnych kategorii wieku podlega wahaniom, nieraz dużym, trudno więc wskazać jakąś trwałą tendencję - z wyjątkiem, może, nieco niższego na ogół niż przeciętny odsetka sympatyków PSL wśród najmłodszych respondentów (do 24 lat).

Zwolennikami PSL znacznie częściej niż przeciętnie są, co oczywiste, mieszkańcy wsi (tab. 3 i 4). W miastach odsetek sympatyków PSL kształtuje się poniżej przeciętnej, przy tym im większe miasto, tym jest ich mniej.

Polskie Stronnictwo Ludowe cieszy się niezmiennie ponadprzeciętnym poparciem wśród osób z podstawowym wykształceniem; na ogół też częściej niż przeciętnie popierają PSL respondenci z wykształceniem zasadniczym zawodowym. Im wyższy poziom wykształcenia respondentów, tym zwykle mniejszy odsetek osób utożsamiających się z tą partią. Różnice ze względu na wykształcenie są, jak można przypuszczać, pochodną struktury wykształcenia ludności wiejskiej, udzielającej większego poparcia PSL.

Bardzo wysoki - w porównaniu z przeciętnym - jest odsetek zwolenników PSL wśród rolników, na ogół parokrotnie wyższy. Wyższe niż przeciętne jest też poparcie dla tej partii ze strony robotników niewykwalifikowanych. W grupie biernych zawodowo w roku 1996 zwykle nieco więcej sympatyków niż przeciętnie ma PSL wśród rencistów. W obu tych kategoriach - robotników niewykwalifikowanych i rencistów - znaczny odsetek stanowią mieszkańcy wsi. Stosunkowo najmniej zwolenników ma PSL wśród kadry kierowniczej i inteligencji, a w roku bieżącym również wśród pracowników umysłowych niższego szczebla.

Wyniki uzyskane w obu porównywanych okresach wskazują, że im niższe deklarowane dochody, tym wyższe poparcie dla PSL - zdecydowanie ponadprzeciętne wśród najniższej kategorii dochodów, co jednak w znacznym, choć trudnym do uchwycenia, stopniu wynika ze sposobu, w jaki rolnicy obliczają wysokość swojego dochodu. Ocena własnych warunków materialnych nie jest w tym przypadku czynnikiem wyraźnie różnicującym; tylko wśród osób oceniających swoje warunki jako dobre poziom poparcia jest znacząco niższy.

Tabela 3

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Polskie Stronnictwo Ludowe				
	1993				
	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII	Średnia
Ogółem	15	15	11	10	13
Płeć					
Mężczyźni	17	17	12	11	14
Kobiety	13	13	11	9	12
Wiek					
do 24 lat	12	16	7	9	11
25-34	15	10	11	13	12
35-44	11	14	10	10	11
45-54	12	17	15	11	14
55-64	17	17	11	6	13
65 lat i więcej	22	18	11	10	15
Miejsce zamieszkania					
Wieś	28	26	19	18	23
Miasto do 20 tys.	12	13	9	7	10
od 21 do 100 tys.	8	7	7	6	7
101-500 tys.	4	6	4	1	4
501 tys. i więcej mieszkańców	4	5	3	2	4
Wykształcenie					
Podstawowe	23	21	16	12	18
Zasadnicze zawodowe	15	16	11	12	14
Średnie	9	12	8	7	9
Wyższe	5	3	6	7	5
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, inteligencja	7	2	5	9	6
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	9	10	6	7	8
Pracownicy fizyczno-umysłowi	9	13	2	8	8
Robotnicy wykwalifikowani	13	10	9	11	11
Robotnicy niewykwalifikowani	19	27	16	11	18
Rolnicy	37	36	34	27	34
Prywatni przedsiębiorcy	4	10	5	7	7
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	18	15	9	8	13
Uczniowie i studenci	8	9	5	3	6
Bezrobotni	8	13	18	7	12
Gospodynie domowe i inni	9	5	14	3	8
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	25	21	18	19	21
500 tys. - 999 tys.	19	16	16	15	17
1000 tys.- 1499 tys.	18	17	11	10	14
1500 tys. - 1999 tys.	10	12	9	7	10
2000 tys. i powyżej	4	10	6	6	7
Ocena własnych warunków materialnych					
Złe	16	16	15	8	14
Średnie	17	16	9	12	14
Dobre	5	11	7	8	8

Tabela 4

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Polskie Stronnictwo Ludowe						
	1996						
	I-II	III-IV	IV-V	V-VI	Średnia I-VI	VII-VIII	IX-X
Ogółem	10	12	11	13	12	15	12
Płeć							
Mężczyźni	12	13	11	14	13	15	14
Kobiety	9	12	10	12	10	15	11
Wiek							
do 24 lat	7	9	13	9	10	10	11
25-34	9	12	9	14	11	14	14
35-44	12	12	13	13	13	12	12
45-54	8	12	10	8	10	17	10
55-64	13	24	8	15	15	14	14
65 lat i więcej	9	13	11	15	12	20	13
Miejsce zamieszkania							
Wieś	21	26	21	27	24	31	25
Miasto do 20 tys.	6	8	7	7	7	11	9
od 21 do 100 tys.	5	6	6	7	6	5	5
101-500 tys.	3	3	4	5	4	5	4
501 tys. i więcej mieszkańców	2	2	4	3	3	2	4
Wykształcenie							
Podstawowe	15	19	15	20	17	24	16
Zasadnicze zawodowe	13	14	15	16	15	14	15
Średnie	6	7	6	8	7	10	9
Wyższe	2	4	1	2	2	3	3
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, inteligencja	3	3	3	2	3	1	4
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	4	4	4	5	4	6	6
Pracownicy fizyczno-umysłowi	9	17	11	8	11	13	7
Robotnicy wykwalifikowani	9	7	8	10	9	10	13
Robotnicy niewykwalifikowani	5	13	17	14	12	16	20
Rolnicy	45	58	40	49	48	48	49
Prywatni przedsiębiorcy	8	4	3	5	5	12	3
Bierni zawodowo							
Renciści	13	14	11	17	14	15	16
Emeryci	8	12	8	13	10	17	11
Uczniowie i studenci	7	2	7	8	6	15	4
Bezrobotni	7	14	13	10	11	10	12
Gospodynie domowe i inni	3	12	15	14	11	17	6
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	15	20	24	25	21	25	24
151-225	15	15	15	15	15	19	14
226-325	10	16	9	12	12	13	15
326-425	7	8	5	9	7	14	10
426 i powyżej	3	4	5	6	5	6	5
Ocena własnych warunków materialnych							
Złe	12	12	12	14	13	14	13
Średnie	10	15	12	13	13	18	14
Dobre	8	6	7	8	7	9	7

NSZZ „SOLIDARNOŚĆ”

W przypadku poparcia dla „Solidarności” płeć nie różnicuje odpowiedzi respondentów. Nie są też duże różnice między kategoriami wieku. Można mówić tylko o pewnej tendencji do większego poparcia wśród starszych ankietowanych, przy tym utrzymuje się ono w tej grupie także w odniesieniu do AW „S”. W 1993 roku (tab. 5) nieco mniej sympatyków niż przeciętnie miała „Solidarność” wśród młodszych respondentów (do 34 lat); w roku bieżącym (tab. 6) niższe poparcie notujemy już tylko wśród najmłodszych (do 24 lat), co dotyczy także AW „S”.

W obu porównywanych okresach mieszkańcy miast średniej wielkości (szczególnie od 21 do 100 tys. ludności) charakteryzowali się częstszym na ogół poparciem udzielanym NSZZ „Solidarność” niż respondenci z innych miast (zwłaszcza małych) i wsi. Tendencja ta - mimo wahań - wydaje się utrzymywać także po powstaniu AW „S”. Ponadto powołanie AW „S” wpłynęło na wzrost liczby zwolenników „Solidarności” w największych miastach (powyżej 500 tys. mieszkańców).

Znacznie mniej zwolenników niż w innych kategoriach wykształcenia ma „Solidarność” wśród respondentów z wykształceniem wyższym, nieco więcej zaś niż przeciętnie wśród osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym. Jednak obecnie - w stosunku do AW „S” - różnice te wydają się zmniejszać czy zanikać. Jeśli chodzi o grupy społeczno-zawodowe, to - do momentu powstania AW „S” - mniejszego poparcia udzielali „Solidarności” przede wszystkim przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, po części także (w roku bieżącym) pracownicy umysłowi niższego szczebla, co wydaje się obecnie ulegać zmianie. Stale natomiast - również w odniesieniu do AW „S” - odnotowujemy mniejsze poparcie wśród rolników; konkurencyjność „Solidarności” w stosunku do PSL, podobnie jak SLD w stosunku do PSL, jest w tej grupie niewielka.

Tabela 5

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	NSZZ „Solidarność”				
	1993				
	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII	Średnia
Ogółem	7	6	8	4	6
Płeć					
Mężczyźni	7	7	9	4	7
Kobiety	8	6	7	3	6
Wiek					
do 24 lat	6	3	4	2	4
25-34	5	2	4	3	4
35-44	6	8	8	3	6
45-54	8	9	10	3	8
55-64	10	8	11	4	8
65 lat i więcej	8	7	8	5	7
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	5	5	4	5
Miasto do 20 tys.	7	8	6	2	6
od 21 do 100 tys.	9	9	13	5	9
101-500 tys.	11	6	6	4	9
501 tys. i więcej mieszkańców	6	9	10	2	7
Wykształcenie					
Podstawowe	9	7	8	5	7
Zasadnicze zawodowe	8	7	11	4	8
Średnie	6	7	8	3	6
Wyższe	3	2	2	0	2
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, inteligencja	5	3	3	2	3
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	8	7	8	2	6
Pracownicy fizyczno-umysłowi	7	7	15	6	9
Robotnicy wykwalifikowani	11	9	13	3	9
Robotnicy niewykwalifikowani	6	8	8	2	6
Rolnicy	3	1	2	3	3
Prywatni przedsiębiorcy	7	8	5	0	5
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	9	8	9	5	8
Uczniowie i studenci	5	3	3	0	3
Bezrobotni	3	10	5	5	6
Gospodynie domowe i inni	8	3	6	3	5
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	4	4	5	2	4
500 tys. - 999 tys.	7	7	7	3	6
1000 tys.- 1499 tys.	6	5	9	5	6
1500 tys. - 1999 tys.	8	9	11	4	8
2000 tys. i powyżej	11	7	6	2	7
Ocena własnych warunków materialnych					
Złe	8	6	9	3	7
Średnie	6	7	7	4	6
Dobre	8	6	7	4	6

Tabela 6

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	NSZZ „Solidarność” - od VII: Akcja Wyborcza „Solidarność”						
	1996						
	I-II	III-IV	IV-V	V-VI	Średnia I-VI	VII-VIII	IX-X
Ogółem	14	14	12	13	13	21	21
Płeć							
Mężczyźni	14	12	12	12	13	21	21
Kobiety	13	16	13	14	14	21	21
Wiek							
do 24 lat	12	12	8	13	11	19	19
25-34	10	14	15	13	13	21	17
35-44	15	13	12	11	13	18	21
45-54	15	13	9	11	12	19	17
55-64	13	13	16	17	15	24	24
65 lat i więcej	15	17	13	16	15	24	26
Miejsce zamieszkania							
Wieś	14	13	10	12	12	17	18
Miasto do 20 tys.	10	14	13	11	12	16	25
od 21 do 100 tys.	14	16	11	15	14	26	17
101-500 tys.	15	15	16	17	16	24	26
501 tys. i więcej mieszkańców	12	11	15	11	12	24	22
Wykształcenie							
Podstawowe	15	16	15	18	16	21	20
Zasadnicze zawodowe	16	15	17	15	16	22	21
Średnie	13	14	9	9	11	21	20
Wyższe	7	5	4	8	6	16	23
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, inteligencja	10	5	6	10	8	18	25
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	11	8	12	7	10	18	23
Pracownicy fizyczno-umysłowi	16	17	13	14	15	19	17
Robotnicy wykwalifikowani	18	21	16	15	15	23	23
Robotnicy niewykwalifikowani	23	11	24	14	18	18	13
Rolnicy	11	9	7	10	9	8	7
Prywatni przedsiębiorcy	6	17	7	12	11	22	16
Bierni zawodowo							
Renciści	14	14	15	19	16	30	24
Emeryci	15	16	13	14	15	22	25
Uczniowie i studenci	11	12	7	11	10	17	19
Bezrobotni	15	15	12	12	14	22	13
Gospodynie domowe i inni	13	15	13	14	13	20	21
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	20	15	12	15	16	21	19
151-225	17	15	11	16	15	21	18
226-325	12	12	12	12	12	22	22
326-425	11	19	17	12	15	19	22
426 i powyżej	11	10	10	12	11	22	21
Ocena własnych warunków materialnych							
Złe	17	16	15	13	15	25	25
Średnie	14	14	12	15	14	18	19
Dobre	7	10	10	9	9	21	18

Grupy, które częściej niż inne deklarują poparcie dla „Solidarności” w obu porównywanych okresach, to przede wszystkim robotnicy wykwalifikowani i pracownicy fizyczno-umysłowi, a w roku 1996 także robotnicy niewykwalifikowani; spośród biernych zawodowo - renciści i emeryci. Jednak tylko wśród robotników wykwalifikowanych oraz rencistów i emerytów jest nadal więcej niż przeciętnie zwolenników AW „S”; zatarcie się niektórych wcześniejszych różnicowań może wynikać z ogólnego wzrostu poparcia dla Akcji w porównaniu z tym, jakiego udzielano poprzednio „Solidarności”.

O ile w roku 1993 „Solidarność” miała więcej niż przeciętnie sympatyków wśród respondentów o wyższych deklarowanych dochodach, o tyle w roku 1996 tendencja ta uległa odwróceniu - nieco częściej poparcie deklarowali badani o niskich dochodach na osobę. Różnice te zatarły się w stosunku do AW „S”. Jednak gdy chodzi o ocenę własnych warunków materialnych, mamy stale do czynienia z ponadprzeciętnym poparciem - jeszcze bardziej widocznym w odniesieniu do AW „S” - wśród tych, którzy uważają, że są one złe. Poczucie deprivacji czy niezadowolenie z warunków życia wydają się obecnie sprzyjać utożsamianiu się z tym ugrupowaniem.

UNIA DEMOKRATYCZNA - UNIA WOLNOŚCI

Zarówno Unia Demokratyczna (tab. 7), jak i Unia Wolności (tab. 8) miały relatywnie więcej zwolenników wśród młodszych niż starszych respondentów (zwłaszcza w wieku 55 i więcej lat). Obecnie różnice te są większe niż trzy lata temu. Wyższe od przeciętnego poparcie dla UD i UW obserwujemy w większych miastach, zwłaszcza dla UW w miastach powyżej 500 tys. ludności; niższe natomiast - wśród mieszkańców wsi. Można zauważyć stałą, choć stosunkowo słabą, tendencję do zwiększenia się odsetka zwolenników UD, a później UW wraz ze wzrostem wielkości miejsca zamieszkania.

O wiele bardziej wyraźny jest związek poparcia dla UD i UW z poziomem wykształcenia respondentów - im wyższe wykształcenie, tym większy odsetek zwolenników Unii. Zarówno Unia Demokratyczna, jak i jej kontynuatorka - Unia Wolności - uzyskiwały aż dwukrotnie wyższe niż przeciętne, bądź jeszcze wyższe, poparcie wśród osób z wyższym wykształceniem. W grupach zawodowych ugrupowanie to ma stosunkowo najwięcej sympatyków wśród kadry kierowniczej i inteligencji, pracowników umysłowych niższego szczebla oraz - mimo wyraźnego spadku poparcia w ostatnim okresie (od momentu pojawienia się AW „S”) - wśród prywatnych przedsiębiorców. Przy tym wśród kadry kierowniczej i inteligencji jest ich ponad dwukrotnie więcej niż przeciętnie. Najniższe poparcie natomiast - wielokrotnie niższe niż przeciętne - uzyskuje Unia wśród rolników, stosunkowo niewielu zwolenników ma też wśród robotników niewykwalifikowanych.

W grupie osób biernych zawodowo z Unią utożsamiają się przede wszystkim uczniowie i studenci. Trzy lata temu wyższe poparcie odnotowaliśmy także wśród gospodyń domowych, w pierwszym półroczu '96 podlegało ono silnym wahaniom, ale ostatnio wydaje się znów wyższe niż przeciętne. Poparcie ze strony rencistów i emerytów oraz bezrobotnych było stale niższe od przeciętnego.

Podobnie jak w przypadku wykształcenia, poparcie dla UD i UW jest tym większe, im wyższe dochody na osobę deklarowane przez respondentów, a także im lepsza ocena własnej sytuacji materialnej. Ponadprzeciętne poparcie uzyskuje Unia u respondentów o najwyższych deklarowanych dochodach, żyjących w dobrych warunkach.

Tabela 7

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Unia Demokratyczna				
	1993				
	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII	Średnia
Ogółem	16	17	15	10	15
Płeć					
Mężczyźni	15	14	15	8	13
Kobiety	17	20	15	11	16
Wiek					
do 24 lat	23	20	18	14	19
25-34	16	22	16	11	16
35-44	17	19	19	9	16
45-54	17	15	13	8	13
55-64	10	16	11	10	12
65 lat i więcej	16	12	13	8	12
Miejsce zamieszkania					
Wieś	8	11	8	4	8
Miasto do 20 tys.	22	18	20	12	18
od 21 do 100 tys.	23	21	18	9	18
101-500 tys.	21	26	17	16	20
501 tys. i więcej mieszkańców	22	20	26	15	21
Wykształcenie					
Podstawowe	10	10	11	5	9
Zasadnicze zawodowe	11	12	10	5	10
Średnie	24	24	18	15	20
Wyższe	31	34	26	23	29
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, inteligencja	28	33	26	22	27
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	30	22	26	18	24
Pracownicy fizyczno-umysłowi	12	26	15	6	15
Robotnicy wykwalifikowani	19	18	14	8	15
Robotnicy niewykwalifikowani	6	12	14	8	10
Rolnicy	5	7	2	2	4
Prywatni przedsiębiorcy	20	23	22	18	21
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	13	14	12	7	12
Uczniowie i studenci	28	24	31	17	25
Bezrobotni	7	13	9	3	8
Gospodynie domowe i inni	26	19	16	17	20
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	5	7	5	3	5
500 tys. - 999 tys.	10	9	11	5	9
1000 tys.- 1499 tys.	15	19	11	7	13
1500 tys. - 1999 tys.	24	23	19	10	19
2000 tys. i powyżej	26	24	22	18	23
Ocena własnych warunków materialnych					
Złe	11	9	10	7	9
Średnie	18	20	16	11	16
Dobre	24	26	22	13	21

Tabela 8

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Unia Wolności						
	1996						
	I-II	III-IV	IV-V	V-VI	Średnia I-VI	VII-VIII	IX-X
Ogółem	9	8	8	9	9	8	7
Płeć							
Mężczyźni	10	9	8	10	9	8	7
Kobiety	8	7	7	8	8	8	8
Wiek							
do 24 lat	13	15	7	14	12	12	8
25-34	10	11	12	11	11	13	11
35-44	10	8	9	10	9	9	9
45-54	9	8	11	8	9	7	6
55-64	8	6	4	7	6	6	5
65 lat i więcej	5	5	4	5	5	4	5
Miejsce zamieszkania							
Wieś	5	4	4	5	5	4	3
Miasto do 20 tys.	8	10	6	6	8	9	6
od 21 do 100 tys.	10	7	9	10	9	6	6
101-500 tys.	13	10	10	11	11	11	11
501 tys. i więcej mieszkańców	14	15	14	17	15	21	16
Wykształcenie							
Podstawowe	4	4	1	3	3	4	3
Zasadnicze zawodowe	6	5	5	7	6	6	3
Średnie	11	9	11	11	11	10	10
Wyższe	24	20	27	23	24	22	21
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, inteligencja	23	23	28	21	24	22	19
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	12	11	12	13	12	10	12
Pracownicy fizyczno-umysłowi	6	4	1	12	6	14	7
Robotnicy wykwalifikowani	5	8	6	9	7	7	4
Robotnicy niewykwalifikowani	5	2	6	9	6	9	4
Rolnicy	3	1	1	0	1	2	4
Prywatni przedsiębiorcy	16	14	31	21	21	4	13
Bierni zawodowo							
Renciści	3	1	2	6	3	5	2
Emeryci	8	7	5	5	6	5	6
Uczniowie i studenci	20	21	9	19	17	15	15
Bezrobotni	8	3	3	2	4	5	4
Gospodynie domowe i inni	9	5	3	10	7	14	8
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	6	3	2	3	4	4	3
151-225	6	4	3	8	5	5	3
226-325	7	9	6	6	7	9	8
326-425	8	8	10	9	9	6	5
426 i powyżej	17	13	16	17	16	13	12
Ocena własnych warunków materialnych							
Złe	7	6	4	6	6	5	4
Średnie	8	7	7	8	8	8	6
Dobre	15	13	14	17	15	12	14

UNIA PRACY

Takie cechy respondentów jak płeć czy wiek nie różnicują w sposób istotny poparcia dla Unii Pracy. Pewnym wyjątkiem jest najstarsza grupa ankietowanych (w wieku 65 lat i więcej), wśród której zwolenników tej partii jest stale mniej niż przeciętnie. Można to tłumaczyć stosunkowo małą znajomością tej partii w społeczeństwie, a w tej grupie zainteresowanie sceną polityczną jest mniejsze niż w innych, mniej wyraziste są też preferencje partyjne. Unia Pracy ma nieco więcej zwolenników w miastach niż na wsi, jednak wzrost poparcia dla tej partii w ostatnich miesiącach zakłócił tę tendencję.

Odsetki sympatyków Unii Pracy rosną także na ogół wraz ze wzrostem poziomu wykształcenia respondentów, ale moment pojawienia się AW „S” oraz wspomniany wzrost poparcia dla UP nieco zmienił sytuację. Stosunkowo mniej zwolenników ma Unia Pracy tylko wśród osób z wykształceniem podstawowym.

W porównaniu z rokiem 1993 sympatie dla Unii Pracy w poszczególnych grupach społeczno-zawodowych uległy zmianom (tab. 9 i 10). Przed trzema laty swoje poparcie częściej niż przeciętnie deklarowali przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz pracowników umysłowych niższego szczebla, a wyraźnie rzadziej - rolnicy, robotnicy niewykwalifikowani i przedsiębiorcy. W bieżącym roku różnice między poziomami poparcia ze strony poszczególnych grup zmniejszyły się lub znikły, z wyjątkiem stale niższego wskaźnika wśród rolników.

Zróznicowania poparcia dla Unii Pracy ze względu na wysokość dochodów i warunki materialne są zbyt słabe i nieregularne, by można mówić o jakiegokolwiek tendencji.

Tabela 9

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Unia Pracy				
	1993				
	I-II	III-IV	V-VI	VII-VIII	Średnia
Ogółem	6	6	7	4	6
Płeć					
Mężczyźni	6	4	7	4	5
Kobiety	6	8	7	4	6
Wiek					
do 24 lat	2	8	5	3	5
25-34	3	7	6	4	5
35-44	8	7	7	5	7
45-54	9	5	13	4	8
55-64	8	5	8	6	7
65 lat i więcej	6	2	3	2	3
Miejsce zamieszkania					
Wieś	5	4	5	2	4
Miasto do 20 tys.	4	8	8	7	7
od 21 do 100 tys.	6	5	7	6	6
101-500 tys.	10	7	8	5	8
501 tys. i więcej mieszkańców	9	8	7	6	8
Wykształcenie					
Podstawowe	4	3	4	1	3
Zasadnicze zawodowe	6	5	5	4	5
Średnie	9	9	9	7	9
Wyższe	10	8	13	5	9
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)					
Kadra kierownicza, inteligencja	9	14	14	9	12
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	7	15	10	12	11
Pracownicy fizyczno-umysłowi	10	4	4	4	6
Robotnicy wykwalifikowani	7	6	5	4	6
Robotnicy niewykwalifikowani	7	2	6	2	4
Rolnicy	1	1	5	0	2
Prywatni przedsiębiorcy	4	4	10	2	5
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	7	4	6	4	5
Uczniowie i studenci	0	6	0	0	2
Bezrobotni	10	6	6	4	7
Gospodynie domowe i inni	3	2	9	4	5
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys. zł	5	1	2	1	2
500 tys. - 999 tys.	5	4	5	3	4
1000 tys.- 1499 tys.	6	7	5	4	6
1500 tys. - 1999 tys.	7	7	7	3	6
2000 tys. i powyżej	8	6	11	7	8
Ocena własnych warunków materialnych					
Złe	6	7	5	3	5
Średnie	6	6	7	4	6
Dobre	9	4	9	7	7

Tabela 10

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Unia Pracy						
	1996						
	I-II	III-IV	IV-V	V-VI	Średnia I-VI	VII-VIII	IX-X
Ogółem	6	6	5	5	6	5	9
Płeć							
Mężczyźni	5	5	4	5	5	5	7
Kobiety	7	6	5	5	6	5	10
Wiek							
do 24 lat	9	5	3	4	5	8	10
25-34	7	10	6	5	7	4	14
35-44	8	5	5	5	6	6	10
45-54	4	5	6	4	5	6	8
55-64	4	5	5	7	5	4	7
65 lat i więcej	2	4	3	4	3	4	4
Miejsce zamieszkania							
Wieś	4	4	3	3	4	4	6
Miasto do 20 tys.	6	7	5	6	6	5	15
od 21 do 100 tys.	5	6	6	5	6	6	11
101-500 tys.	6	7	7	8	7	5	7
501 tys. i więcej mieszkańców	12	5	5	6	7	5	10
Wykształcenie							
Podstawowe	3	4	3	3	3	4	6
Zasadnicze zawodowe	6	5	5	4	5	7	10
Średnie	8	6	7	7	7	6	9
Wyższe	10	6	4	6	7	3	10
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, inteligencja	10	8	5	6	7	3	10
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	11	9	7	6	8	7	11
Pracownicy fizyczno-umysłowi	6	8	4	6	6	3	13
Robotnicy wykwalifikowani	5	7	8	6	7	11	12
Robotnicy niewykwalifikowani	6	11	2	11	7	9	13
Rolnicy	0	3	0	1	1	2	4
Prywatni przedsiębiorcy	8	4	2	3	4	2	9
Bierni zawodowo							
Renciści	1	3	5	3	3	3	5
Emeryci	5	5	5	6	5	3	5
Uczniowie i studenci	13	0	2	3	5	10	4
Bezrobotni	10	6	5	5	7	8	16
Gospodynie domowe i inni	1	4	6	2	3	6	12
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	6	5	6	3	5	6	8
151-225	4	7	4	5	4	3	13
226-325	5	5	4	4	5	6	8
326-425	7	5	6	8	7	7	9
426 i powyżej	6	5	4	6	5	4	8
Ocena własnych warunków materialnych							
Złe	5	7	5	5	6	7	6
Średnie	6	4	4	6	5	3	10
Dobre	7	6	6	4	6	6	9

Tabela 11

w procentach

Kategorie socjodemograficzne	Ruch Odbudowy Polski						
	1996						
	I-II	III-IV	IV-V	V-VI	Średnia I-VI	VII-VIII	IX-X
Ogółem	4	7	13	12	9	12	8
Płeć							
Mężczyźni	4	8	14	13	10	16	10
Kobiety	4	6	12	11	8	9	6
Wiek							
do 24 lat	1	2	18	9	8	9	7
25-34	4	8	15	13	10	11	6
35-44	4	9	16	16	11	15	10
45-54	4	7	13	12	9	12	9
55-64	4	9	8	8	7	15	7
65 lat i więcej	3	4	9	12	7	11	6
Miejsce zamieszkania							
Wieś	3	6	11	10	8	10	7
Miasto do 20 tys.	6	4	15	14	10	14	6
od 21 do 100 tys.	2	10	14	12	10	13	8
101-500 tys.	4	7	12	13	9	15	7
501 tys. i więcej mieszkańców	5	10	17	14	12	13	10
Wykształcenie							
Podstawowe	3	5	8	9	6	9	7
Zasadnicze zawodowe	5	6	13	14	10	17	10
Średnie	4	8	17	14	11	12	8
Wyższe	3	11	15	13	11	14	7
Grupa społeczno-zawodowa (pracujący)							
Kadra kierownicza, inteligencja	2	9	15	13	10	13	9
Pracownicy umysłowi niższego szczebla	6	12	17	13	12	9	6
Pracownicy fizyczno-umysłowi	4	5	20	14	11	17	8
Robotnicy wykwalifikowani	5	8	13	12	10	18	13
Robotnicy niewykwalifikowani	0	2	13	18	8	15	9
Rolnicy	3	6	14	7	8	12	4
Prywatni przedsiębiorcy	5	9	10	17	10	16	14
Bierni zawodowo							
Renciści	4	5	8	10	7	10	8
Emeryci	4	6	9	12	8	13	7
Uczniowie i studenci	2	7	20	11	10	6	6
Bezrobotni	3	7	18	16	11	9	4
Gospodynie domowe i inni	3	8	17	11	10	10	6
Dochody na jedną osobę							
Poniżej 150 zł	4	5	12	11	8	14	8
151-225	2	6	14	13	9	15	7
226-325	3	7	13	14	9	12	8
326-425	5	7	13	13	10	11	8
426 i powyżej	5	9	14	10	10	12	7
Ocena własnych warunków materialnych							
Złe	3	7	14	14	10	16	10
Średnie	4	7	13	10	9	11	8
Dobre	4	8	12	14	10	11	5

RUCH ODBUDOWY POLSKI

Ruch Odbudowy Polski jest ugrupowaniem stosunkowo nowym na naszej scenie politycznej, dlatego też możemy analizować poparcie dla niego wśród różnych kategorii społeczno-demograficznych jedynie w odniesieniu do roku bieżącego (tab. 11). Zwolennikami ROP są nieco częściej mężczyźni niż kobiety. Nieco więcej niż przeciętnie jest też sympatyków ROP wśród respondentów w wieku od 25 do 44 lat, choć od czerwca - momentu pojawienia się AW „S” - obserwujemy zmiany poparcia wśród poszczególnych kategorii wieku, ale o charakterze, jak dotąd, niesystematycznym. Odsetek sympatyków ROP na wsi jest mniejszy niż w mieście, jednak różnice są niewielkie. Systematycznie niższe poparcie odnotowujemy też wśród respondentów z wykształceniem podstawowym. W poszczególnych grupach społeczno-zawodowych poparcie dla ROP jest mało zróżnicowane i podlega nieregularnym zmianom, choć na ogół rzadziej jego zwolennikami są rolnicy i robotnicy niewykwalifikowani. Na deklarowaną sympatię dla tego ugrupowania nie wpływa w sposób wyraźny ani wysokość dochodów respondentów, ani ocena własnych warunków materialnych - w ostatnich miesiącach rysuje się jednak tendencja do nieco wyższego poparcia wśród badanych negatywnie oceniających swoje warunki materialne.

PODSUMOWANIE

Biorąc pod uwagę okres przed wyborami parlamentarnymi '93 oraz rok bieżący można powiedzieć, że główne partie i ugrupowania polityczne w Polsce mają niezmiennie ponadprzeciętne poparcie ze strony określonych kategorii społeczno-demograficznych.

Okres rządów koalicji SLD-PSL nie spowodował większych zmian w relatywnym poziomie poparcia dla tych partii przez poszczególne grupy społeczne, mimo różnych zmian w ogólnych preferencjach wyborczych Polaków.

Sojusz Lewicy Demokratycznej ma więcej niż przeciętnie zwolenników wśród mieszkańców miast, respondentów w średnim wieku, osób mających średnie i wyższe

wykształcenie, kadry kierowniczej, inteligencji, pracowników umysłowych niższego szczebla, a także emerytów, respondentów o relatywnie wysokich deklarowanych dochodach - co wiąże się z wykształceniem - oraz osób żyjących w dobrych warunkach materialnych.

Polskie Stronnictwo Ludowe jest partią wyraźnie „klasową”. Ma szczególnie wysokie poparcie rolników i wyższe niż przeciętne - robotników niewykwalifikowanych i rencistów czy, ogólnie rzecz biorąc, mieszkańców wsi. Wiąże się z tym ponadprzeciętne poparcie respondentów z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, deklarujących niskie dochody na osobę i oceniających własne warunki materialne co najwyżej jako średnie.

„**Solidarność**” miała więcej niż przeciętnie zwolenników wśród mieszkańców miast, zwłaszcza średniej wielkości, respondentów starszych, osób z wykształceniem podstawowym i zasadniczym zawodowym, robotników, pracowników fizyczno-umysłowych, rencistów i emerytów oraz ankietowanych negatywnie oceniających swoje warunki materialne. Odpowiada to w dużym stopniu obrazowi ruchu przede wszystkim robotniczego w swym charakterze, związanego z przeszłością, niezadowolonego z obecnych warunków życia. Powstanie AW „S” i duże poparcie, jakie ugrupowanie to zyskało w społeczeństwie, powoduje, że niektóre z wcześniejszych różnicowań zmniejszają się lub zanikają. Jest za wcześnie, by ocenić, czy mamy do czynienia z nowymi tendencjami.

Z ponadprzeciętnym odsetkiem zwolenników Unii Demokratycznej, a następnie **Unii Wolności**, spotykamy się wśród respondentów młodszych, mieszkańców dużych miast, przede wszystkim wśród osób z wykształceniem wyższym, kadry kierowniczej i inteligencji, a także wśród pracowników umysłowych niższego szczebla oraz uczniów i studentów. Prywatni przedsiębiorcy również częściej niż przeciętnie są zwolennikami tej partii. Ponadprzeciętne poparcie wiąże się też z wyższymi dochodami i dobrymi warunkami materialnymi respondentów. Można więc powiedzieć, że elektorat tej partii ma „miejski” i inteligencki charakter, związany przy tym z zachodzącymi przemianami ustrojowymi. Warto też zauważyć, że UD-UW uzyskuje ponadprzeciętne poparcie po części w tych samych kategoriach społeczno-demograficznych, co SLD.

W przypadku **Unii Pracy** trudno wskazać na wyraźnie większy odsetek sympatyków w którejś z grup społeczno-demograficznych, poza nieco większym poparciem mieszkańców miast oraz osób z wykształceniem średnim i wyższym. Do grup, wśród których poparcie jest na ogół niższe niż przeciętne, można zaliczyć przede wszystkim rolników, a następnie robotników niewykwalifikowanych, będących w znacznej części mieszkańcami wsi, oraz prywatnych przedsiębiorców. Mniej zwolenników w tej ostatniej kategorii koresponduje z „socjalistycznym” charakterem UP.

Jeszcze mniej zróżnicowane społecznie jest poparcie dla **Ruchu Odbudowy Polski**, co może wynikać ze specyfiki haseł programowych tego ugrupowania, odwołującego się bardziej może niż inne do ogólnonarodowych wartości. W dodatku ROP jest ugrupowaniem względnie nowym na scenie politycznej, można więc było brać pod uwagę jedynie dane z tego roku. Zwolennikami ROP nieco częściej niż przeciętnie są respondenci w wieku od 25 do 44 lat, mieszkańcy miast oraz osoby z wykształceniem ponadpodstawowym - a więc jego elektorat ma w większym stopniu miejski niż wiejski charakter - ale różnice te, jak i inne, o których nie wspominamy, są niewielkie.